

Merkinnät kuntoon!

9.5.2025

Pakkausmerkinnät ovat olennainen osa elintarvikkeiden markkinointia, sillä ne tarjoavat kuluttajille tärkeää tietoa tuotteiden sisällöstä, alkuperästä, säilyvyydestä ja käyttöohjeista. Pakkausmerkintöjen tulee olla totuudenmukaisia, ja ne eivät saa johtaa kuluttajaa harhaan. Vastuu merkintöjen oikeellisuudesta on aina tuotteen valmistajalla, valmistuttajalla tai maahantuojalla. Suomen lainsäädäntö edellyttää elintarvikepakkauksiin paljon pakollisia merkintöjä. Niiden lisäksi, jos tilaa jää, voidaan käyttää vapaaehtoisia merkintöjä, jotka eivät saa kuitenkaan heikentää pakollisten merkintöjen näkyvyyttä.

Pakkausmerkintöjen osalta on tulossa EU:n uusia ohjeistuksia, asetuksia ja lakeja, jotka haastavat alueen elintarvikeyrityksiä uudistamaan merkintöjään. Aihe on nyt erityisen ajankohtainen, ja tiedon jakaminen on tärkeää alueemme yritysten kilpailukyvyn ja vastuullisuuden vahvistamiseksi. Oikein tehty pakkausmerkintä tukee kuluttajan luottamusta ja voi parantaa esimerkiksi tuotteen menekkiä.

Kuva 1. Samaa elintarviketta voidaan pakata hyvin monella tavalla (kuva: Elina Huhta, 2025).

Pakollisia vai vapaaehtoisia pakkausmerkintöjä?

Pakolliset pakkausmerkinnät perustuvat lainsäädäntöön, ja niiden tavoitteena on varmistaa kuluttajien turvallisuus ja tiedonsaanti. Elintarviketietojen antamisesta kuluttajille pakkausmerkinnöissä säätelee esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU 1169/2011). Tämän lisäksi pakkausmerkintöjä säätelevät useat kansalliset ja EU-tasoiset säädökset. Elintarvikepakkausten pakollisia tietoja ovat muun muassa elintarvikkeen nimi, sisällön määrä, vähimmäissäilyvyysaika tai viimeinen käyttöajankohta, vastuussa olevan toimijan nimi ja postiosoite, elintarvike-erän tunnus sekä ravintoarvosisältö. Näiden ilmoittamisessa tulee ottaa myös huomioon, että elintarvikkeen nimen, ainesosaluettelon ja sisällön määrän (paino tai tilavuus) tulee olla samassa näkökentässä.

Tietyissä tapauksissa pakollisia merkintöjä ovat myös allergeenit, alkuperämaa tai lähtöpaikka, erityiset säilytys- ja käyttöohjeet sekä erityisruokavaliota koskevat merkinnät. Näiden tietojen tulee olla esillä selkeästi ja riittävän suurella fonttikoolla, jotta kuluttajat voivat helposti tehdä tietoon perustuvia ostopäätöksiä. Pakkausmerkintöjen tekstin koolle on määritelty vähimmäiskorkeus, joka on 1,2 mm, mutta pienissä pakkauksissa, joiden pinta-ala on alle kirjainkorkeus tulee olla minimissään 0,9 mm.

Kuva 2. Esimerkkejä elintarvikkeiden ympäristöväittämistä (kuva: Elina Huhta, 2025).

Vapaaehtoiset pakkausmerkinnät eivät ole lainsäädännön edellyttämiä, mutta ne voivat lisätä tuotteen houkuttelevuutta ja viestiä esimerkiksi yritysten arvoista, ympäristövaikutuksista ja vastuullisuudesta. Tällaisia vapaaehtoisia merkintöjä ovat esimerkiksi terveys- ja ravitsemusväitteet, markkinointilauseet, ympäristöväittämät ja erilaiset sertifikaatit.

Vapaaehtoisia merkintöjä käytettäessä on tärkeää, että merkinnät ovat todenmukaisia, niiden tulee perustua tutkittuun ja luotettavaan tietoon eivätkä ne johda kuluttajaa harhaan. Tätä säätelee myös EU:n uusi “viherpesu-direktiivi”, joka kieltää ympäristöväittämien, kuten *ekologinen, kestävä* tai *ympäristöystävällinen* käytön ilman todistettavia perusteita. Lisäksi vapaaehtoisten pakkausmerkintöjen tulee olla esitetty niin, että ne eivät heikennä pakollisten pakkausmerkintöjen näkyvyyttä tai luettavuutta.

Uusi ohjeistus rahoittaa epäterveellisten elintarvikkeiden markkinointia lapsille

Joulukuussa 2024 voimaan astunut ohjeistus rajoittaa epäterveellisten elintarvikkeiden markkinointia lapsille. Ohjeistus on osa laajempaa pyrkimystä edistää lasten hyvinvointia ja terveellisempiä ruokailutottumuksia. Lisäksi pyritään suojelemaan lapsia epäterveellisten elintarviketuotteiden houkuttelevuudelta. Ohjeistuksen mukaan markkinointi ei saa kohdistua lapsiin, mikäli tuote kuuluu tiettyihin epäterveellisinä pidettyihin

tuoteryhmiin. Näihin lukeutuvat esimerkiksi makeiset, suklaat, jäätelöt, mehujäät, energiajuomat sekä alkoholijuomat ja niiden alkoholittomat versiot.

Markkinointikeinot, jotka vetoavat erityisesti lapsiin, kuten kirkkaat värit, sarjakuva- ja piirroshahmot, pelilliset elementit, kielletään näiden tuotteiden mainonnassa. Ohjeistuksen tarkoituksena on vähentää lasten altistumista epäterveellisten elintarvikkeiden mainonnalle ja samalla tukea terveellisten ruokavalintojen tekemisessä. Kyseessä on askel kohti vastuullisempaa elintarvikemarkkinointia ja terveellisempää tulevaisuutta. Nähtäväksi jää.

Kierrätysmerkinnät ja tuottajavastuu

Pakkausten kierrätysmerkinnät eivät ole laissa pakollisia, mutta monet yritykset ovat halunneet lisätä niitä pakkauksiin osoittaakseen vastuullisuuttaan ja ohjatakseen kuluttajia oikeaan lajittelutapaan. Tällä hetkellä kierrätysmerkinnät ovat hyvin kirjavia, ja jokaisella EU-maalla on oma tapansa ilmaista ne. Pahimmillaan pakkauksissa voi esiintyä samanaikaisesti useita erilaisia symboleja, materiaalikoodeja ja sanallisia lajitteluohjeita. Tämä on tehnyt lajittelusta kuluttajalle haastavaa, kuten esimerkiksi paristopakkausten melko monimutkaisista kierrätysmerkinnöistä voidaan havaita.

EU:n uusi Pakkaus- ja pakkausjäteasetus (PPWR) tuo tähän muutoksen: tulevaisuudessa jokaisessa kuluttajapakkauksessa on oltava yhtenäinen kierrätyssymboli, joka kertoo pakkauksen materiaalin ilman erillistä tekstiselitystä. Sama symboli tulee näkymään myös jäteastioissa. Uudistus selkeyttää lajittelua ja vähentää siinä syntyviä virheitä. Yritysten tulee päivittää pakkausmerkintänsä tulevina vuosina, sillä harmonisoidut merkinnät tulisi ottaa käyttöön viimeistään vuonna 2028. Kuluttajalle muutos tuo lajitteluun varmuutta ja kaivattua yksinkertaisuutta.

Kuva 3. Paristopakkaus on oiva esimerkki pakkausmerkintöjen monenkirjavuudesta. Ei ole helppoa yhdellä silmäyksellä ymmärtää, miten pakkaus tulisi lajitella, kun pakkauksessa on sekä itse pakkauksen että paristojen kierrätysohjeita (kuva: Elina Huhta, 2025).

Samalla, kun pakkauksiin liittyviä kierrätysmerkintöjä yhtenäistetään, korostuu myös yritysten vastuu pakkausten asianmukaisesta kierrättämisestä tuotteen käytön jälkeen. Tällöin puhutaan jätehuollon tuottajavastuusta (ELY-keskus, 2025). Tuottajavastuu tarkoittaa siis sitä, että yrityksen on huolehdittava markkinoille saattamiensa pakkausten jätehuollosta ja kierrätyksestä. Elintarvikealalla velvoite koskee kaikkia, jotka pakkaavat tuotteita tai tuovat pakattuja tuotteita maahan ammattimaisesti. Tuottajavastuu ei ole vapaaehtoista, vaan lakisääteinen velvoite, joka koskee lähes kaikkia pk-yrityksiä, myös pieniä toimijoita. Vuoden 2024 alusta lähtien yrityksen liikevaihdon suuruudella ei ole ollut enää merkitystä – kaikki yritykset kuuluvat tuottajavastuun piiriin, ellei toimintaa harjoiteta arvonlisäverottomasti. Alle 50 tonnia pakkausmateriaalia markkinoille saattaville yrityksille on kuitenkin tarjolla kevennetty raportointimalli. Tuottajavastuu hoituu helpoiten liittymällä tuottajayhteisöön, joka huolehtii kierrätyksen järjestämisestä, vaaditusta raportoinnista ja viranomaisyhteistyöstä.

Työpajaosuus

Huhtikuun 24.4. järjestetyssä Merkinnät kuntoon! – Pakkausmerkintätyöpajassa osallistujat pääsivät kuulemaan Heli Nykäsen puheenvuoron (henkilökohtainen tiedonanto, 24.4.2025) kautta lisää

pakkausmerkinnöistä sekä syventymään merkintöjen kiemuroihin käytännössä oikeiden tuotepakkausten pohjalta. Pakkaukset oli jaettu viiteen eri pisteeseen, joissa pakkauksien merkinnöissä oli yhtenäisiä virheitä tai puutteita. Osallistujat kiersivät pisteitä pareittain ja pohtivat, mikä pakkauksissa toimii ja missä olisi parannettavaa, onko merkintöjen kieli ja tyyli selkeää, löytyykö tarvittava tieto helposti vai joutuuko sitä etsimään, onko pakkauksessa jotain, mikä voi johtaa harhaan sekä onko allergiamerkintöjen ja erityisruokavalioihin liittyvä tieto helposti havaittavissa.

Kuva 4. Työpajan asetelma (kuva: Elina Huhta, 2025).

Monen ryhmän suurimpana huomiona oli, että tuontielintarvikkeissa ainesosaluettelo ja ravintosisältö on ilmoitettu aivan liian pienellä fontilla, teksti on epäselvää, tieto on vaikeasti havaittavissa ja sitä joutuu etsimään. Tuontielintarvikkeiden pakkausmerkintöihin on myös eksynyt käännöskukkasia ja virheellisiä tietoja, mikä voi heikentää kuluttajien luottamusta tuotteisiin. Osa pakkauksista oli kuluttajia harhaanjohtavia tuotekuvan tai terveysväittämien osalta. Pakkauskuvien tulee olla todellisuutta vastaavia eikä niiden ulkoasu saa johtaa kuluttajaa harhaan. Samoin terveysväittämien tulee perustua tieteelliseen näyttöön ja oltava virallisesti hyväksyttyjä.

Työpajan keskusteluissa nousi vahvasti esiin, että selkeät, tarkat ja lainmukaiset pakkausmerkinnät ovat kuluttajasuojan ja yrityksen uskottavuuden kannalta hyvinkin olennaisia. Elintarvikeyrityksille tulisi saada yhdenmukaiset ohjeet pakkausmerkintöjen laatimiseen, eikä alueellisia eroja saisi olla.

Mitä tulevaisuudessa?

Tulevina vuosina elintarvikealan yrityksiä odottaa merkittäviä muutoksia pakkausmerkintöjen suhteen. EU:n uudet asetukset yhtenäistävät kierrätysmerkinnät ja edellyttävät selkeitä, virheettömiä materiaalimerkintöjä kaikissa kuluttajapakkauksissa. Samalla tuottajavastuu laajenee koskemaan yhä useampia yrityksiä ja pakkausten asianmukainen kierrätysvelvoite korostuu entisestään. Yritysten kannattaa valmistautua muutoksiin ajoissa, sillä oikein ja selkeästi laaditut pakkausmerkinnät ovat jatkossa tärkeä osa sekä vastuullisuutta että kilpailukykyä.

Elina Huhta
projektipäällikkö
SEAMK

Jasmine Laitila
projektipäällikkö
SEAMK

Kirjoittajat toimivat eteläpohjalaisen ruokayrittäjyyden kehittäjänä Seinäjoen ammattikorkeakoulussa Kestävät ruokaratkaisut –painoalalla. SEAMKin Kestävä digitaalinen kaksoissiirtymä ja VHH – Vastuulliset ja vähähiiliset elintarvikkeet -hankkeet järjestivät yhteistyössä Merkinnät kuntoon! – Pakkausmerkintätyöpajan elintarvikeyrityksille Seinäjoella 24.4.2025. Hankkeet ovat Euroopan unionin osarahoittamia.

Tämä artikkeli perustuu Heli Nykäsen puheenvuoroon, joka pidettiin Merkinnät kuntoon! – Pakkausmerkintätyöpaja elintarvikeyrityksille -työpajassa 24.4.2025 Seinäjoella.

Lähteet

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus). 25.4.2025. *Tuottajavastuu.* Tuottajavastuu – Tuottajavastuu – ELY-keskus